

7. Ткачук М. Роль виховного середовища у національному вихованні особистості / М. Ткачук // Збірник наукових праць. – Умань : УДПУ ім. Павла Тичини. – 2007. – Вип. 22. – С. 180– 186.
8. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

М. М. Шестаковський,
м. Київ

АДАПТАЦІЯ ІМІТАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В УМОВАХ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОЇ ФІРМИ ДО СУЧАСНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

У статті обґрунтовано доцільність упровадження імітаційної технології навчання в умовах навчально-тренувальної фірми; розглянуто особливості її адаптації до української системи освіти; проаналізовано сукупність методів і технологій, що застосовуються в умовах навчально-тренувальної фірми; простежено вплив технології на формування особистості сучасного фахівця.

Ключові слова: освітнє середовище, освітні технології, навчально-тренувальна фірма, імітаційна технологія навчання, профорієнтація, професійні проби, інноваційні технології навчання, діяльнісний підхід, особистісно орієнтований підхід.

Ідея створення навчально-тренувальної фірми (Übungsfirma) зародилась у Німеччині, де імітаційні фірми використовують не лише в освітніх установах, але і для практичного навчання та коучингу персоналу у великих компаніях.

Наразі у Європі функціонує близько 5000 таких фірм. В основу їхньої діяльності покладено принципи продуктивної освіти, сформульовані німецькими вченими берлінського Інституту продуктивної освіти у Європі.

Система продуктивної освіти, як і більшість альтернативних освітніх систем, ґрунтується на принципі “learning by doing” (виконуючи – пізнаю), сформульованому вперше іще Джоном Дьюї. На думку дослідників, принцип продуктивності дає освіті можливість бути не просто особистісно орієнтованою, а стати повною мірою індивідуальною. Націлена на конкретний освітній продукт (соціальна та професійна компетентність, мобільність, особистісний ріст, самореалізація), покликана формувати конкурентних, творчих та незалежних випускників із чітко сформованими кар’єрними орієнтаціями, підкріпленими до того ж результатами дієвих професійних проб, продуктивна освіта стає вимогою сучасності і, набувши об’єктивно виправданого поширення у закордонній практиці, усе частіше є предметом дослідження вітчизняних науковців.

Щоб відзначити характерні особливості навчання в умовах НТФ, варто простежити відмінності між традиційною вітчизняною класно-урочною системою навчання та європейською продуктивною системою навчання у старшій школі.

Більшість форм трудового виховання і навчання (у шкільних майстернях, у складі виробничих бригад у міжшкільних навчально-виробничих комбінатах, майстернях профтехучилищ, пришкільних ділянках тощо) у вітчизняних навчальних закладах відбувається паралельно класно-урочному навчанню, натомість у системі продуктивної освіти все спирається на так звану прецедентну педагогіку.

Експериментальна група продуктивного навчання формується винятково із зацікавлених осіб з високим рівнем самоконтролю і саморегуляції, орієнтованих на індивідуальну освітню траєкторію у процесі виробничої діяльності, на осіб, яким тісно та нудно в урочній системі, які не вважають доцільним академічне накопичення енциклопедичних знань. Група продуктивної освіти більше нагадує неформальну спільноту, групу соціально-психологічного чи профорієнтаційного тренінгу, аніж закритий клас, форму якого вона набуває лише для рефлексії результатів і взаємомотивації.

Отже, експериментальна система продуктивної освіти у Європі – це засіб самоактуалізації учнів, їхній вихід на новий рівень розуміння завдань освіти через власну діяльність, дієва професійна орієнтація, а також шанс для тих, хто має соціальні чи психологічні проблеми через власну гіперактивність, модель поведінки тощо; та для учнів, чий тип особистості передбачає схильність до практичної, виробничої діяльності, більше ніж до вербально-інтелектуальної праці. Хоча, за даними дослідників, до системи продуктивної освіти стали усе частіше долучатися учні усіх рівнів з метою дієвих професійних самовипробувань, підготовки до навчання у технічних і технологічних навчальних закладах, адаптації до робочих місць, розкриття власного трудового потенціалу, підвищення життєвої компетентності, набуття навичок, необхідних для майбутнього побутового обслуговування.

Серед форм організації продуктивного навчання превалює навчально-тренувальна фірма, в умовах якої учні можуть за технологією імітаційного моделювання практично відпрацювати усі етапи створення підприємства будь-якої форми власності і виду діяльності, зокрема юридичні, економічні, соціальні та управлінські аспекти цих процесів, примірявши на себе різнорівневі посади, від обслуговуючого персоналу до вищого керівництва, пізнаючи тонкощі сучасних офісних професій, корпоративних взаємин, ринкової взаємодії. Навчально-тренувальні фірми організуються як у освітніх установах усіх рівнів, так і на діючих підприємствах.

Науково-педагогічне обґрунтування концепції імітаційного навчання в умовах НТФ здійснили О. Щербак, О. Куклін, В. Бобров, А. Войчак, Н. Бонарева, чії наукові праці засвідчують ефективність та високу результативність навчання в умовах навчально-тренувальної фірми завдяки мінімізації теоретичної інформації, усуненню розриву між навчанням та ринком праці, організації ефективних професійних проб, бізнес-підготовки, удосконаленню і закріпленню умінь та навичок, що підвищують конкурентоздатність майбутнього професіонала на сучасному ринку. Цінність навчання в умовах фірми полягає, передусім, у різнобічності розвиваючої діяльності, що тісно пов'язана із формуванням професійного універсалізму, адже кожен учень має можливість працювати й тренуватися, набуваючи досвіду в усіх відділах фірми і випробовуючи власні сили на різнорівневих посадах фірми, з урахуванням навчальної імітації усіх виробничих процесів.

В українському варіанті НТФ являє собою комплекс сучасних освітніх технологій, що не тільки моделюють реальну діяльність підприємства, а й покликані розвивати професійно важливі якості особистості учня, формувати ключові

компетентності, сприяти поетапній системній профорієнтаційній роботі, професіоналізації особистості, інтеграції у трудове середовище. Виходячи із досвіду функціонування НТФ у навчальних закладах різних рівнів акредитації системи професійно-технічної, загальної середньої (з правом початкової професійної підготовки) та вищої освіти, було виокремлено деякі найбільш вживані методи і технології, що дають позитивні результати і є, по суті, характерними особливостями діяльності НТФ у сучасному освітньому просторі нашої держави. Зокрема, такі як метод проектів, метод портфоліо та модульна технологія навчання.

Проектування – особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація, практично спрямоване дослідження, саме тому метод проектів активно застосовується в умовах НТФ.

Метод проектів орієнтований передусім не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових (часто шляхом самоосвіти), при чому самостійно добута інформація осмислюється через призму особистого ставлення до неї і оцінку результатів у кінцевому продукті. Активне включення учнів у зміст тих або інших проектів дає можливість засвоїти нові способи людської діяльності в соціокультурному чи соціоекономічному середовищі.

Крім того, дослідницький проект за змістом може бути монопредметним (виконується на матеріалі одного предмета), міжпредметним (інтегрується суміжна тематика декількох предметів чи навіть профілів, наприклад іноземна мова та інформатика, або побутове обслуговування і технології); підсумковим, коли за результатами його виконання оцінюється засвоєння учнями певного навчального матеріалу; поточним, коли на самоосвіту і практичну діяльність виноситься із навчального курсу лише частина змісту навчання, скажімо та, за якою необхідно здійснити професійні проби.

Зважаючи на вищевикладене, можна резюмувати, що метод проектів передбачає усі етапи, важливі для діяльнісно-орієнтованого, імітаційного навчання, а саме: інформаційний, організаційно-практичний, рефлексивний, корекційний. Отже, застосування методу проектів в умовах НТФ створює середовище для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей, набуттю досвіду вирішення реальних проблем з огляду на майбутнє самостійне життя, які проектуються у навчанні.

Модульне навчання – це технологія навчання, сутність якої полягає в можливості самостійно працювати із запропонованими індивідуальними програмами, що містять банк інформації та методичні рекомендації щодо виконання завдань. Система модульного навчання є одним із видів особистісно орієнтованого навчання. Технологія модульного навчання в Україні застосовується як у загальній середній, так і в професійній освіті. Теоретичні засади модульного навчання розроблялися рядом учених – Є. Сковіним, А. Фурманом, П. Третьяковим, І. Сенновським, М. Чошановим, М. Лазарєвим, А. Алексюком, К. Вазіною, О. Огнев'юком та іншими.

Перевагами модульного навчання є системність, логічність і комплексність підходу до побудови курсу, диференційованість, посилення мотивації, розвиток саморегуляції та самооцінювання учнів, зміна ролі педагога з інформаційно-контрольної на консультативно-координаційну, гнучкість та

варіативність, гарантованість запланованих результатів. Основним структурним елементом навчального процесу в системі модульного навчання є модуль – самостійний, функціонально-орієнтований етап процесу навчання, що має власне програмно-цільове та методичне забезпечення.

Модульне навчання є технологією, що доповнює, розширює та посилює результативність впровадження методу проектів. Метод портфоліо, або папки (портфеля) навчальних досягнень учнів (інколи – “папка успіху”), застосовується як рефлексивний метод, а також дієвий альтернативний метод оцінювання діяльності. Найважливішою метою портфоліо є підвищення саморефлексивності учнів стосовно процесів навчання, яку розглядають як передумову підвищення відповідальності учня за свою освітню, а в майбутньому – професійну траєкторію, його самостійності в організації процесу навчання (тобто, рух у бік самонавчання) та участь у процесі оцінювання якості результатів навчання.

Презентація портфоліо досягнень після закінчення навчального курсу є моделлю захисту науково-дослідної роботи або завершеного практичного проекту, вона відбувається у присутності спеціалізованої комісії та учасників творчого колективу учнів, а також експертів галузі, що досліджувалась.

Ми розглядаємо адаптацію імітаційної технології навчання в умовах НТФ до реалій української освіти як дієвий засіб модернізації й оздоровлення вітчизняної освітньої системи, оскільки в її запровадженні враховуються індивідуальні професійні здібності учасників навчального процесу, галузева спрямованість, де спостерігається дефіцит кадрів, а у процесі організованого таким чином виробничого навчання формуються творча активність, самостійність, чітка професійна позиція, компетентність та професійний універсалізм майбутнього спеціаліста – якості, необхідні для вдалої професійної самореалізації і побудови кар’єри у нових соціально-економічних умовах.

Література

1. Взаємодія ринку праці та професійно-технічної освіти. Механізми створення Державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних професій : зб. мат., підгот. у рамках реалізації укр.-нім. проекту “Підготовка реформи професійно-технічної освіти в Україні”. – К., 2006. – 276 с.
2. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентносный подход / Эвальд Фридрихович Зеер, Анна Михайловна Павлова, Эльвира Эвальдовна Сыманюк. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2005. – 216 с.
3. Куклін О. В. Організація підготовки фахівців із комерційної діяльності / О. В. Куклін, О. І. Щербак. – Львів : Оріяна-Нова, 2001. – 220 с.
4. Рожнятовська І. М. Портфоліо учня / І. М. Рожнятовська. – К. : Шкільний світ, 2010. – 128 с.

*А. А. Яцеленко,
м. Одеса*

ФОРМИ І МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ

Визначено форми і методи, які сприяють оптимізації процесу виховання відповідальності в молодших підлітків загальноосвітніх шкіл-інтернатів. Запропоновано